

LJEKARNIŠTVO U FRANJEVAČKIM SAMOSTANIMA PROVINCIJE SVETIH ĆIRILA I METODA - VI

B. Tomašić*

FRANJEVCI U KRAPINI

Nastavljajući pisanje o ljekarničkim aktivnostima provincije sv. Ćirila i Metoda, kada se hrvatski franjevci pripremaju za 800. obljetnicu dolaska sv. Franje na hrvatsko tlo, okrenuo sam se samostanima smještenim u sjeverozapadnom dijelu središnje Hrvatske - u Krapini i Klanjcu.

Regija sjeverozapadnog dijela središnje Hrvatske - Hrvatsko zagorje obuhvaća brežuljkast kraj između Maceljskog gorja, Varaždinskotopličkog gorja, Kalničkog gorja, Medvednice i rijeke Sutle. Središnjim dijelom Zagorja proteže se u smjeru zapad - istok gorski niz Strahinjčica-Ivančica, koji dijeli Zagorje na sjeverni i južni dio. To je područje naseljeno već u doba paleolitika. O tome svjedoči nalazište na Hušnjakovom brijegu u Krapini, gdje su nađeni ostaci neandertalaca, koji se ubrajaju među najveća i najbogatija nalazišta neandertalskog pračovjeka u svijetu.**

Tijekom mlađeg kamenog doba razvijala su se neolitička naselja na blago povišenim padinama i terasama u blizini potoka, rječica ili močvara. O tome svjedoče nalazi ulomaka keramike te kameno oruđe i oružje. O naseljima u ranom brončanom dobu govore nalazi liscenske keramike i kulture grobnih humaka otkriveni na nalazištu Lobar - Svetište Majke Božje Gorske.

U kasnom brončanom dobu naseljavaju se gradine i bregovi - gradina Špičak iznad Sutle, stari grad Krapina, Lobar - (Svetište Majke Božje Gorske, Židovina). Ostaci stambenih građevina iz starijeg željeznog doba nađeni su u Loboru - Svetište Majke Božje Gorske, a iz razdoblja mlađeg željeznog doba keltski novac iz Miljane i Male Gore pokraj Radoboja, te zemljani bedem i građevine unutar utvrde u Lobo-ru - Svetište Majke Božje Gorske. Iz antičkog razdoblja otkriveni su ostaci antičkih građevina u sastavu gospodarsko-ladanjskih kompleksa (ville rustice). Nalazište Lobar bio je najvažnija antička utvrda i središte toga kraja. Prema arheološkim nalazima - tu

* Božidar Tomašić, farmaceutski tehničar

** *Tragove prapovijesnog boravišta neandertalca u pećini Hušnjakovo prvi je otkrio 1897. godine franjevac o. Dominik Antolković, koji je od 1884. pune 23 godine službovao u Krapini. Nakon toga je zagrebački sveučilišni profesor Dragutin Gorjanović-Kramberger nalazište neandertalaca — Krapinca iskapanjem istražio, obradio i o svojim otkrićima upoznao svjetsku znanstvenu javnost. Tako Krapina ulazi u sve svjetske geološke, paleontološke i prahistorijske priručnike i znanstvene knjige.*

P. Cvekan, 1980., 12

se nalazilo pogansko svetište, a nakon toga ranokršćanska bazilika s krstionicom. Nadalje, u Mihaljekovu Jarku pronađeni su rimski kameni žrtvenici posvećeni Jupiteru, u blizini Radoboja rimski tumuli (grobni humci), u Gornjoj Batini ostaci građevine - vila rustika, te u Loboru antičke stele - nadgrobni spomenici. Nakon propasti Rimskog Carstva i velikih razaranja za razdoblje više od 200 godina nema nikakvih podataka. Otkriće dviju crkava u Loboru, drvene građevine iz IX. st. i zidane iz IX./X. st. svjedoči da je na tom mjestu bilo jako crkveno središte, u kojem se obavljalo pokrštavanje stanovništva Gornje Panonije. Na Loboru je istraživanjem potvrđeno neprekinuto pokapanje iste populacije od sredine IX. do XIX. st. U srednjem vijeku izgrađene su brojne utvrde i burgovi, među kojima se arheološki istražuju burg Vrbovec, Stari grad u Krapini, Veliki tabor i Konjščini.¹

POVIJESNE CRTICE O GRADU KRAPINI

Počinjem sa samostanom u Krapini jer je Krapina danas glavni grad Krapinsko-zagorske županije, koji krasi ne samo prirodna ljepota nego i bogato kulturno naslijeđe.

Godine 2011. navršilo se 360 godina od onog 17. travnja AD 1641., kad su u staro i slavno mjesto Krapinu, došli sinovi Franje iz Asiza, Manja braća od opsluživanja zagrebačke kustodije, a Ugarske provincije Svete Marije, i nastanili se u Krapini kao siromašni i jednostavni, ali ipak kroz sve to vrijeme kao postojano kulturno djelatni čimbenici u središnjem dijelu Hrvatskog zagorja. I danas su u izvornom stanju stare građevine, franjevački samostan i crkva Svete Katarine, svjedoci prvih početaka baroknog graditeljstva.²

Pisac monografija franjevačkih samostana u provinciji p. Paškal Cvekan, u svojoj knjizi o Krapini zapisao je i tekst koje je nepoznati pjesnik vrlo dopadljivo, ovako opisao:

Mali bregi. Cirkva i beli oblaki. Stara lipa, farof i sunčani traki...

Kumek z voli. Cesta. Potok uz živicu. Kumice na zdencu. Trači. Smeh na licu...

V trsju klopotec. Kleti. Krave na paši. Na njivi orači. Plugji. Zagorci naši...

*Stara birtija. Lampaš. Litrene flaše. Cimer na plotu. Gmajna. Zagorje naše.*³

Starodnevni hrvatski grad Krapina prvi se put spominje 1193. za vladanja Bele III. Arpadovića. U kaptolskom arhivu u Zagrebu sačuvano je izvorno poveljno pismo, kojim pečuški biskup Kalan (Calanus) kao hrvatski i dalmatinski gubernator (Dalmatiae atque Chroatiae gubernator) dosuđuje zagrebačkom biskupu Dominiku i njegovim nasljednicima (Dominico Zagrabiensi episcopo et eius successoribus) pravo na sabiranje desetine, od uroda žitarica i vina u Krapini.⁴

¹ K. Filipec, 2006., 6-9

² P. Cvekan, 1980, 5 P.

³ Cvekan, 1980., 6 P.

⁴ Cvekan, 1980., 12

Da je Krapina puno stariji grad od prvog pisanog spomena, i prije od rimskog osvajanja ovih krajeva, možemo nagađati, ali nema čvrstih dokaza.

Tu se može uvrstiti i priča o tri brata - Čehu, Lehu i Mehu, koju je ilirac Ljudevit Gaj prema narodnoj krapinskoj predaji, ovako zapisao:

*Na tri ova brijega što se nad ovim mjestom (Krapinom) dižu, bijahu tri grada. Ovaj, od koga su se ovalike stare zidine još uzdržale, od negda zvaše se, a tako i današnji dan, kao i samo mjesto **Krapina**. Na onom brdu, ondje nad franjevačkom crkvom, bijaše grad imenom **Psar**, a tu nad gospodskom (spahinskom) vodenicom, na brijegu šabcu, bijaše grad istoga imena **Šabac**. U ova tri grada tri brata, po imenu **Čeh, Leh** i **Meh**, negda vladahu. Ova braća bijahu kraljevske krvi **našega** (slavenskoga) **naroda** te imahu sestru, koja se zvala **Vilina**. U ono vrijeme Rimljani gospodovahu ovom zemljom. Od njih naš narod za nevolju mnogo stradaše te podnošaše velike sile. Viteška se braća dogovarahu među sobom, kako bi se mogli oteti ispod teškoga jarma rimskoga. Kako najstariji ljudi još pripovijedahu, među krapinskim i psarskim gradom kožnat visimost višaše o lancih. Po ovom mostu brat bratu dolazaše na tajne dogovore. Utom sestra njihova bijaše u skrovitoj (tajnoj) ljubavi s rimskim poglavarom, koji je zapovijedao ovom zemljom. Kad su se braća dogovorila s ostalimi znamenitim poglavicama narodnima i okletvom (zavjerom) ujedinila protiv Rimljana te svi vječala, da će na njih složno udariti, Vilina, prevelikom ljubavlju opojena, izdade okletvu ljubavniku svome. Okletnici ipak udare na njega te ga ubiju. A ona najprije uteče u Dupljaču u Strahinje, a odanle u Jame nad Žutnicom, koje se još i danas zovu Ljubine iliti **Vuline (!) Jame**, a ono zato, jer su ondje prebivale vile, koje su i pod obranu svoju primile imenjaku svoju. Ondje ona rodi gospodsko čedo. Malo je vrijeme potom postojalo, kad se ona sunčala pred špiljom, braća, našavši se u lovu, zapaze je, uhvate, odvedu u grad Krapinu i uzidaju u onom tornju, koji je nad vratima drugoga dvorišta blizu pećinske pivnice, u jednom uglu. A od djeteta se njena osobito čudo stvori. Divlji vo, jedan dan kad su se vile po šumi bile razišle, utrči u špilju, gdje se dijete zlatnom jabukom igralo. Divlji vo se u njega zaleti, digne ga na rogovima i divljim skokom proskočivši kroz podzemaljski put, koji je ispod gora Velikoga Žlijeba i Hajdinskoga Zrna vodio, na drugu stranu ondje onako iznese napolje u šumu, gdje ga je neki pustinjak sahranio. A ono se mjesto od onoga vremena do današnjega dana, po lijepoj glavi ovoga djeteta, zove **Lijepa Glava (Lepoglava)**. Rimljani da osvete ubistvo svoga časnika i da pokore pobunjeni narod, započese potom sa svih strana kupiti vojsku. Tri brata, videći kako ne mogu onolikoj sili kolika se dizala na Zagorje, gdje su se oni bili utaborili, ni prevrlom hrabrošću da odole, skupe sve starješine, župane i satnike narodne, vijećaju — odluče, da sa svimi odličnima pristašami svojimi ostave svoju domovinu i da se posve iseles iz rimske države. **Oni su znali da se narod našega (slavenskoga) jezika daleko pruža preko Dunaja, i zato predoše sa vjernimi svojimi preko Dunava pa se tamo raziđoše na tri strane i utemeljiše tri države slavenske.** Čeh podiže stolicu svoju u Pemskoj zemlji Bohemija, Leh u Poljskoj, a od Meha zadobiše Moskoviti (Rusi) svoj početak. **I ovako je prava korenika svega našega naroda slavenskoga izišla iz ove naše okoline.**«⁵*

⁵ P. Cvekan, 1980., 15-16

Toliko od Ljudevita Gaja u preporodnom zanosu (naglasci u tekstu P. C.).

Pisani tragovi su najsigurniji izvor, makar i neki sadrže datume koji nam čvrsto dokazuju da je nešto bilo i ranije, samo ne znamo točan datum, kao napr.: datum 29. 10. 1271., kada se prvi put spominje najstarija ljekarna na našim prostorima u Trogiru je datum prodaje, datum 6. 3. 1355. prvi spomen gradske ljekarne u Zagrebu je datum druge parnice u građanskom sporu između apotekara i krznara. I jedan i drugi podatak potvrđuje da su ljekarne postojale i ranije. Zagrebački datum sa sigurnošću se može pomaknuti 15 dana ranije jer su se rasprave u građanskim parnicama zakazivale s razmakom od 15 dana i smjela su biti ukupno tri ročišta.*

Prvi sljedeći pisani trag o Krapini koji sam našao u knjigama - kojima sam se služio kao izvorima - bila je darovnica, 1222. kojom Bela IV. kao herceg u Hrvatskoj nagrađuje zagrebačkog biskupa Stjepana I. za to što ga je izmirio s njegovim ocem. Slijedi 2. lipnja 1225., kada je u Krapini boravio hrvatsko-ugarski kralj Bela IV. Arpadović.

Šestoga srpnja 1311. prvi se put u listina zagrebačkog biskupa Augustina Kažotića, izrijekom spominje crkva "Sancti Nicolai de Krapina".

Prvoga ožujka 1347. dodijelio je Krapini hrvatsko-ugarski kralj Ludovik I. Anžuvina (vladao od 1342. do 1382.) povelju kojom je proglašena slobodnim kraljevskim trgovištem. Krapinčani su i od novih gospodara kaštela Krapine tražili potvrdu svojih prava, što su ih poveljnim pismom dobili od kralja Ljudevita I.

Prvi je potvrđuje Stjepan, hrvatski herceg, brat Ljudevita I., posebnom poveljom izdanom 12. 3. 1353. u Zagrebu.

Sloboštine potvrđuju:

Godine 1416. grofovi Celjski, a 25. prosinca 1418. Herman Celjski udovoljava zamolbi Krapine te izdaje javnu povelju, kojom Krapini potvrđuje pravo održavanja godišnjega sajma prvu nedjelju poslije blagdana Sv. Mihovila arkandela (29. rujna), kao i pripadajuće trgovačke povlastice.

Godine 1469. župan Đuro Zagorski, 1489. kralj Matija Korvin, 1495. i njegov sin Ivaniš Korvin, 1506. njegova udovica Beatrica Frankopan i 1511. njezin drugi muž Đuro Brandenburški.

Njima su se pridružili: 1534. Petar Keglević, 1547. Luka Sekelj, 1577. Mihajlo Sekelj, 8. siječnja 1588. kralj Matija II., koji je u Pragu dao prepisati i potvrdio 13 listina stanovnicima Krapine te 26. ožujka 1627. kralj Ferdinand II. još jednom je gradu Krapini potvrdio svih 13 njihovih listina.

Kao prvi učitelj u Krapini 1590. godine spominje se kapelan Luka Benkoczy, a prvi učitelj svjetovnjak spominje se, 1711., Petar Dunaj, koji je uz učiteljsku obavljao službu orguljaša i općinskoga notara.

U Krapini zasjeda i HRVATSKI SABOR 27. kolovoza 1598.; 4. veljače 1599.; 13. lipnja 1600.; 18. listopada 1605. te 3. kolovoza 1607. godine.

* Kad bi barem danas naši sudovi sudili po tom principu: svakih 15 dana ročište i nedolazak jedne strane na jedno od ročišta donosi presudu drugoj strani. B.T

Godine 1641. dolaze franjevci u Krapinu i 1644. počinje gradnja franjevačkog samostana i crkve Sv. Katarine.

Devetoga srpnja 1690. datira najstarije sačuvano pismo, kao dokaz postojanja poštanske službe na ovim prostorima, pisano na latinskom jeziku, poslao je neki Somagi, iz Beča preko Graza i Ptuja, u Krapinu na ime Petra Prašinskog, austro-ugarskog činovnika. Poštanski ured u Krapini radom je počeo 3. siječnja 1849.

Godine 1750. počela je gradnja, proštenarske crkve Majke Božje Jeruzalemske na Trškom vrhu.

Krapinu je 13. listopada 1775. pogodio razoran potres i srušen je velik broj kuća, dvoraca, a i mnoge su crkve pretrpjele velike štete.

Kralj Franjo I. Habsburški 24. travnja 1812. dodijelio je Krapini, posebnom svečanom poveljom, pravo održavanja šest godišnjih sajмова: 19. ožujka, 16. svibnja, 15. srpnja, 22. kolovoza, 16. rujna i 7. prosinca.

Petoga svibnja 1837. kralj Ferdinand V. potvrđuje udruzi krapinskih obrtnika cehovske propise (čizmari, postolari, kovači, bačvari, stolari, košaraši, mesari, kolari, draguljari, tesari, klesari, lončari, kožari, zidari, tkalci, češljari, graditelji, sedlari, bravari, mlinari i pekari).

Godine 1845. radom je počela krapinska knjižnica i čitaonica.

Četvrtoga svibnja 1875. osnovano je Dobrovoljno vatrogasno društvo Krapina.

Godine 1884. osnovana je Prva zagorska štedionica d.d. Krapina.

DOLAZAK FRANJEVACA U KRAPINU

Franjevci su službeno došli u Krapinu 17. travnja 1641., ali se ne zna gdje su se nastanili. Došla su dvojica: o. Jakob Spolarić, kao predstojnik osnovane kuće i brat pomoćnik Luka Maltarić.

Novi samostan su franjevci počeli graditi 1644. Gradnja je povjerena o. Đuri Jagačiću, koji je blagoslovio i postavio temeljni kamen, kako je to sam napisao i potpisao u sačuvanoj ispravi.⁶

Sam dolazak bio je izvršavanje oporuke Ane Marije Keglević Bužinski, supruge hrvatskoga bana Sigismunda Erdödy, koji je 11. studenog 1638. objavio posljednju želju svoje supruge. Pismo se čuva u samostanskom arhivu.

Prema prijevodu u knjizi p. P. C., poveljno pismo počinje:

»*Nos Comes Sigismundus Erdödy De Moniorokerek montis Claudii...*«, a sadrži:

1. *Ana Marija Erdödy rođ. Keglević daje do znanja bratu Franji i ostalim rođacima svoju posljednju volju. Promišljeno, svojevrijedno i slobodno izražava pred svojim mužem Sigismundom, da za ispokoj svoje duše, jer pretpostavlja, nebesko zemaljskom, a iz posebne ljubavi prema Djevici Mariji, koju je u životu posebno štivala, obvezuje svoga brata Franju i rođake, kako ona sve što joj pripada kao očinstvo i materinstvo u Krapini i Kaštelu, želi dati kao legat.*

⁶ P. Cvekan, 1980., 50

2. *Legat ostavlja braći Franjevcima strogo opsluživanja u Zagrebu (preporučujući se zaštiti Svetoga Franje), da podignu novi samostan u Krapini (pro erigendis fundamentis novi conventus seu Monasterii in oppi- do Crapinensi). Taj legat (zakladu) od tisuću ugarskih forinti (hungaricales) ostavlja za ispokoj svoje duše i za duše svojih roditelja (pro Refrigerio animae suae, maiorunque suorum legavit, inscripsit). A kao znak svoga vlasništva (in signum Domini) jedan dio svojih prihoda, što su joj dužni godišnje davati njeni kmetovi iz Krapine i Kostela, njih deset poimence nabrojjenih, daje, označuje i pismeno ostavlja spomenutoj braći Franjevcima zagrebačkog samostana do svoje smrti (tamdiu donec supervixerit).*

3. *Poslije njene smrti odmah i neposredno sa znanjem Sigismundovim Franjevci zagrebačkog samostana mogu zaposjesti i preuzeti spomenutih 10 kmetova i tako dugo uživati sve plodove i prihode, dok im se spomenuta suma od 1000 ugarskih forinti od zakonitih nasljednika ne preda.*

4. *Legat Ane Marije dužan je izvršiti njezin brat Franjo Keglević.*

5. *Ban Sigismund Erdödy kao zakoniti muž Ane Marije potpuno je sukladan s posljednjom voljom svoje supruge i u cijelosti je odobrava, a kao dokaz izdaje Franjevcima u Zagrebu spomenutu povelju s pečatom i svojim potpisom (Harum nostrarum, quas in eiusdem rei fidem et testimonium sigillo et chyrographo nostris communicavimus, praeallegatoque conventui Zagrabiensi iuris eiusdem futuram ad cautelam concedendos duximus).⁷*

Pismo je predano zagrebačkim franjevcima koji su trebali pristupiti gradnji. Gradnja novog samostana osim materijalnih sredstava za kupnju zemljišta (ako nije dobiveno darovnicom) i troškove gradnje, mora proći i crkveni postupak za osnivanje samostana.

Za otvaranje neke samostanske kuće u određenom mjestu traži se odobrenje mjesnog biskupa uz izričiti pristanak ostalih redovnika, ako se u tome mjestu nalaze i uz konačno odobrenje Svete Stolice na zahtjev vrhovne uprave franjevačkog reda. Kako bi tako osnovana redovnička kuća bila samostan, traži se: određeni broj samostanske braće, koja će provoditi zajednički život i zajedničku molitvu (časoslov), crkva sa sakristijom i korom, te samostanska zgrada sa svim potrebnim prostorijama — blagovaonicom, sobicama za braću i prostorijama za rad potreban braći.«⁸

Kako bi franjevci što prije došli u Krapinu, želju puka izrazio je krapinski sudac u svome pismu 14. ožujka 1639. vikaru zagrebačkog samostana (p. Dominik Nyth). Ovako je o pismu p. P. C. napisao u svojoj knjizi:

Pismo je toliko toplo i lijepo napisano, da ga je vrijedno u cijelosti prepisati, da se ne zaboravi.

Naslov je latinski, a u prijevodu glasi:

»Mnogopoštovani u Kristu Oče i naš prepoštovani Zaštitniče preporučujemo trajno željeni pozdrav vjernih naših podložnika!«

⁷ P. Cvekan, 1980., 38-39

⁸ P. Cvekan, 1980., 37

A sada ondašnjim načinom govora u Krapini:

— *Pokeh dob, da je to Gospod Bog hotel, da bi se Svetoga Ferenca red po vsem svetu majori numero augeret (u velikom broju raširio) na diku svoju svetu i poštenje svetoga Ferenca. Prosimo zato vašu milost kako našega ufanoga gospona Patra poleg našega jur dokončanja, doidete, kako najbrže morete k nam. Ako se prem vaša visost s gospum Špolaričkom za nje hiže neste pogodili, hoćemo mi sirote za svetoga kloštra zidanje lipo mesto taki polag oneh hiž dati i druge hiže dosta prilične kade bi tri ili četiri Patri i Fratři* do zveršenja Kloštra prebivati mogli. A to Bog daj, hoćemo mi sirote koliko najveće budemo mogli, verni pomoćnici koliko v zidanju Kloštra toliko v drugom dugovanju biti da bi tada negda ovo ljudstvo barbaricos mores (barbarske navike) ostaviti i Bogu vernej služiti moglo; onda i drugač vašu milost prosimo poniznom zakonom naskoro doidete i koliko znate vaša milost depeljajte Patrov i Fratrov koji bi pri nas ostali. Nadalje dasmo vaše milosti ponizno preporučeni i najbolje v molitvah i Gospodin Bog vašu milost na mnogo let zdravo i veselo ad vota sua desideratissima (po svojoj najpoželjnijoj volji) derži i obćuvaj.*

*Ex oppido Crapina die 14. martii 1639.*⁹

Samostan i crkva sazidani su do 1645. a njeno uređenje je trajalo do 1657., kada je crkvu posvetio zagrebački biskup Petar Petretić.

Idućih desetljeća u samostanu se odvijao uz redovni vjerski život i kulturnoobrazovni s obzirom na to da se u samostanu, prema potrebitoj dinamici organizirao studij (klericima, kojih je bilo od 4 do 9) filozofije, teologije, govorništva, a i novicijat za mladu braću. Uz latinski jezik studenti filozofije i teologije u Ladislavskoj provinciji morali su naučiti hrvatski i mađarski jezik tako, da su na sva tri jezika mogli propovijedati.¹⁰

Osim prosvjetnog rada za potrebe reda, franjevci su sudjelovali - zbog nedostatka obrazovanih učitelja za pučke škole - u službi učitelja.

SAMOSTANSKA LJEKARNA I BRAĆA RANARNICI

O ranarnicima i ljekarnicima p. P. C. u svojoj knjizi piše.

Jedan vrlo koristan vid kulturnog djelovanja franjevačke braće pomoćnika u krapinskom samostanu bila je služba ranarnika i ljekarnika.

Prema do sada nepoznatim podacima u krapinskom su samostanu gotovo u neprekinutom redosljedu vršili ranarničku službu mnogi Franjevci - braća pomoćnici, koji su svi od reda i stupili u Franjevački red kao ranarnici. Možemo ih pratiti od 1730. do 1780.

Ladislavska provincija je upravo u tome razdoblju imala preko pedeset braće ranarnika i ljekarnika i zato je Uprava provincije mogla uspješno voditi brigu, da u samostanima studija i novicijata bude mala kućna ljekarna i osposobljen brat ranarnik

* Patri=svećenici, Fratři=braća pomoćnici

⁹ P. Cvekan, 1980., 39-40

¹⁰ P. Cvekan, 1980., 83

i ljekarnik. Kako se i u krapinskom samostanu od 1730. do 1783. održavao Provincijski studij bilo filozofije, moralne teologije i govorništva, a devet godina i novicijat, postojala je u samostanu mala kućna ljekarna i brat ranamik na službu mladoj braći. Zapis kućne povijesti 1751. izričito spominje takvu ljekarnu kao »apotheca domestica«, a 1761. se navodi, da je o. Mijo Mlinarić, gvardijan za tu ljekarnu nabavio ormar za smještaj lijekova, dok se u 1772. godini kaže, da je za lijekove utrošeno 17 forinti. Uz ljekarnu je postojala i bolnička soba, jer se bilježi podatak, da su 1771. popravljeni i obojeni prozori u bolnici (Origo conv. Krapinensis u Kronici od 1914. god.). Sve to potvrđuje i Izvještaj o. Kerubina Pehma, gvardijana u Krapini, napisan 1. lipnja 1784., koji u prijevodu glasi:

— *U ovome samostanu je bila kućna apoteka (Apothecula domestica), ali radi smrti brata ranarnika i radi pomanjkanja drugog brata, koji bi mogo dostajati, stoji s djelomično praznim posudama, a djelomično s uništenim materijalima i lijekovima te za to nitko više ništa ne bi htio platiti (ASK, 1784.).*

I premda je brat ranamik u samostanu radio prvenstveno za bolesnu braću, nema sumnje, da je rado pomagao i bolesnim građanima, jer takvu pomoć Uprava provincije nije branila, ako se radilo o siromasima i samostanskim dobročiniteljima. Postoji, naime, zapis odredbe Uprave provincije iz 1752., gdje se u sporu radi davanja lijekova samostanskog ljekarnika u Pečuhu, pa ga je gradski ljekarnik tužio, spor tako rješava, da i u buduće samostanski ljekarnik može davati lijekove siromasima i samostanskim dobročiniteljima, ali bez ikakve naplate. Rješenje je vrijedilo za sve samostanske kuće, u kojima su postojale kućne ljekarne i braća ranarnici. Dosljedno i za samostan u Krapini.

U krapinskom samostanu su djelovali kao ranamici:

1729. — Thalwiser fra Kapistran 1730.

— Mausser fra Bartol, chyr

1734. — Kramholler fra Kazimir, chyr.

1736. - 1739. — Schmidt fra Antun, chyr.

1742. - 1745. — Artener fra Mihael, chyr.

1750. - 1751. — Vendt fra Damjan, apoth.

1758. - 1761. — Schmidt fra Antun, chyr.

1762. - 1767. — Glasner fra Luka, chyr. 1767.

- 1768. — Dettl fra Firmin, chyr.

1769. - 1771. — Berger fra Remigije, chyr.

1772. — Simon fra Nikola, chyr.

1774. - 1775. — Simon fra Nikola, chyr.

1775. -1780. — Berger fra Remigije, chyr.

1780. — Simon fra Nikola, chyr.¹¹

Brat Remigije Berger je posljednji ranamik u krapinskom samostanu. Njegovom smrću prestaje ta služba u Krapini jer Provincija nema više dovoljno braće ranarnika, a od 1783. car Josip II., dokida sve redovničke škole, pa su preostala i osposobljena

¹¹ P. Cvekan, 1980., 90-91

braća ljekarnici i ranamici vodili samostanske ljekarne u Virovitici, Ivaniću, Križevcima i u Segezdu (Ugarska).

Sav inventar ljekarne je rasprodan do kraja 1780. godine.

ARHIV I KNJIŽNICA

Sačuvana arhivska građa samostana u Krapini je sređena. Povelje, ovjereni prijepisi, iz 17., 18. i 19. stoljeća, složeni su i pohranjeni u zato namijenjenu arhivsku kutiju. Ostala arhivska građa u obliku samostanskih knjiga, koja je sačuvana, pohranjena je u kutije za arhivsku građu i njome se može služiti.

Knjižnica nije velika, ali je dobro smještena u prozračnu sobu u zapadnom dijelu samostana. Oblikovana je postupno od 1750. godine. Ima priličan fond starih knjiga iz 18. stoljeća. Posjeduje Bibliju Ivana Jakova Sacona, tiskanu 1515. u Lionu.

Djelomični katalog današnje knjižnice načinio je 1925. godine profesor dr. Maksimilijan Lach, dok je za vrijeme o. Landulfa Lacha, provodio praznike u krapinskom samostanu.¹²

Knjige 17. i 18. stoljeće

¹² P. Cvekan, 1980., 92

Knjige su složene po veličini i ne bi trebalo mnogo truda, da se knjižnica sredi i učini pristupačnom i korisnom. U katalogu iz 1925. knjige su podijeljene po područjima, a ista imaju lijepi broj naslova, i to:

filozofija - 48, Biblija - 24, apologetika/dogmatika - 56, moral - 214

pravo - 77, crkvena povijest - 55, opća povijest - 60, scientia naturalis (medicina is l.) - 77, beletristika - 130, kalendari-periodike - 87.

U katalogu sam našao i dvije zanimljive napomene.

Prvo - da knjižnica ima još 40 starijih neupisanih naslova medicine i fizike te kalendara-periodika 36 neupisanih naslova.

Drugo - popisani naslovi u katalogu nemaju označeno mjesto gdje se nalaze na policama, a autor kataloga napominje da će to upisati kasnije.

Potraga za svim naslovima iz područja medicine -117, moguća je jedino pregledom ukupnog knjižnog fonda (pet do šest dana rada), što će biti potrebno prilikom izrade bibliografije medicinskih knjiga u knjižnicama provincije.

Među knjigama ima rijetkih vrijednih primjeraka, kao:

RAMAZZINI Bernardo* (1633.-1714.)

Abhandlung von der Krankheiten der Künctler und Handwerker

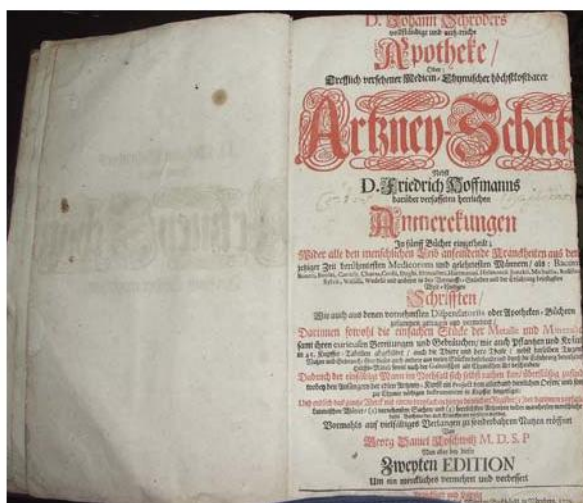
Stendal,

Bey D. C. Franzeu und J. C. Grosse 1780.,

COLOMBUS Realdus (1516.-1559.)

De re anatomica libri

Parisiis, Apud. Andream Wechelum, 1572.,

Schröders D. Johann - naslovna stranica knjige

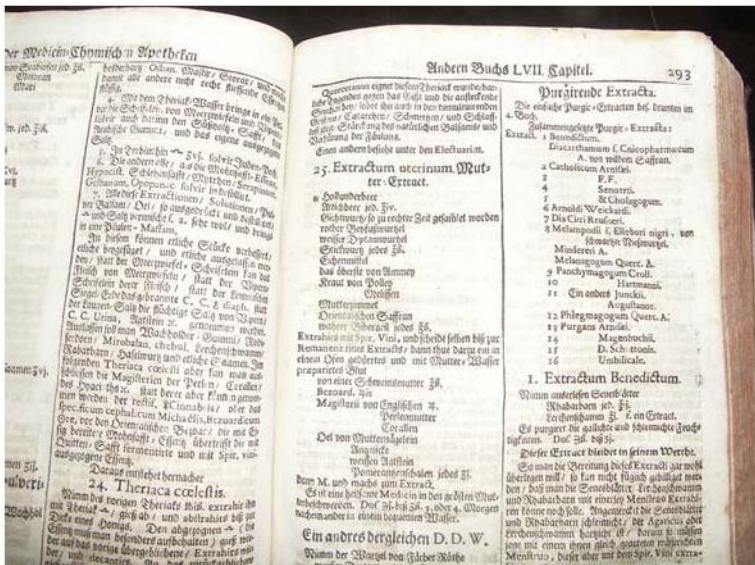
* Autor od 1700. djeluje u Padovi i posebno se bavi epidemiologijom

Izvor: Brockhaus Enzyklopedie, Wiesbaden 1972., str. 391

SCHRÖDERS D. Johann (1600.-1664.)
**A P O T H E K E - PHARMACOPŒAM MEDICO-CHYMICA, oder THE-
 SAURUM PHARMACOLOGICUM oder ARTZNEY-SCHATZ**
 Franckfurt 1709., š..

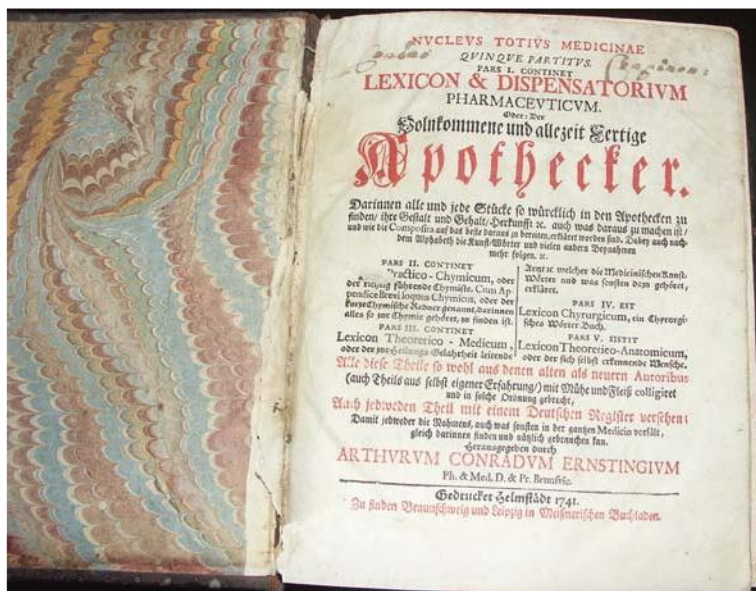

Schröders D. Johann - nazivi i simboli korišteni u knjizi

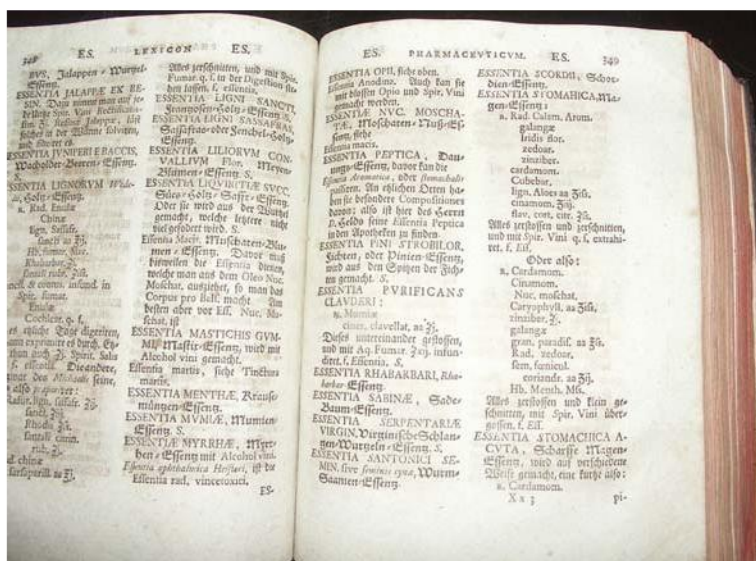
Schröders D. Johann - receptura s upisanim simbolima

Sadržaj knjige u kožnom uvezu koji je oštećen, na 826 str. donosi što mora posjedovati "potpuna ljekarna"

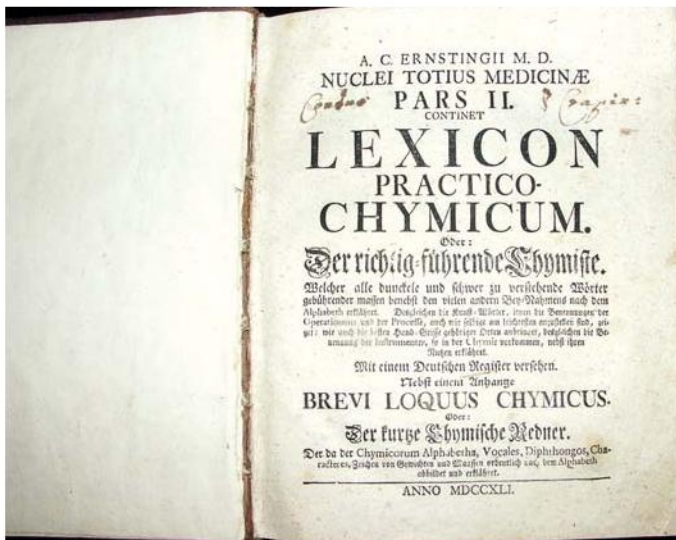
Ernstingium Arthurum Conradum - naslovna stranica knjige

ERNSTINGIUM Arthurum Conradum (1709.-1768.)
Nucleus totius medicinae

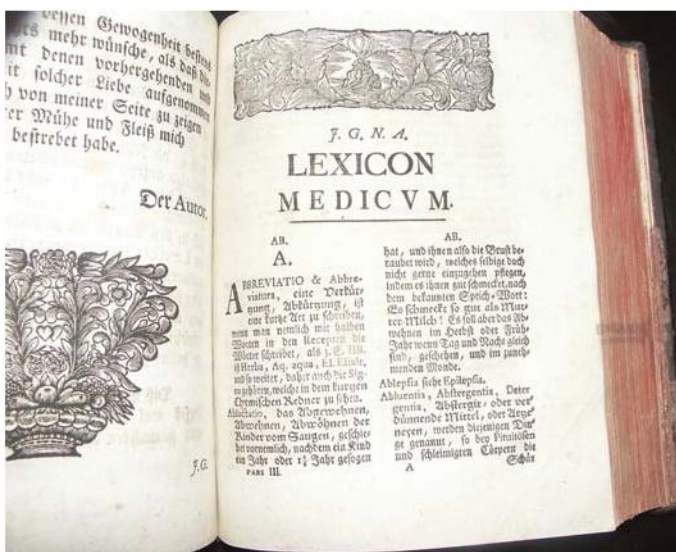
Slika unutrašnje stranice

Pars I. continet
LEXICON&DISPENSATORIUM PHARMACEUTICUM
 Oder: Der volnkommene und allezeit Fertige Apothecker
 Helmstadt, 1741.,

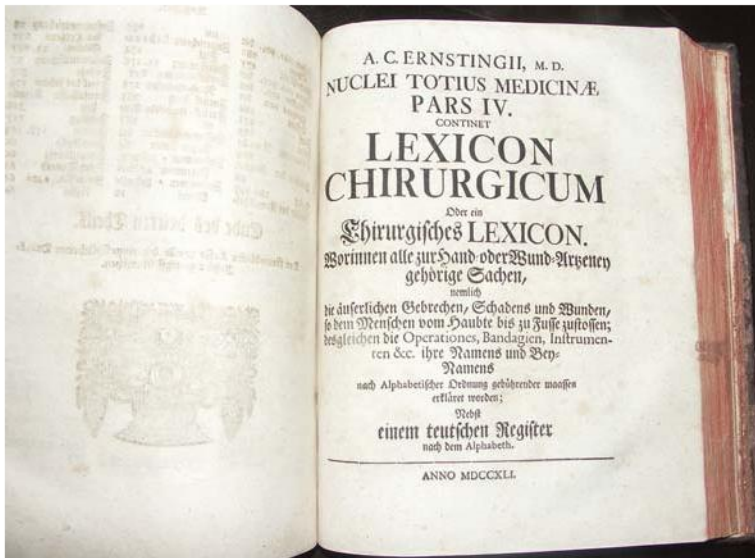
Slika unutrašnje stranice

Pars II. continet
LEXICON PRACTICO CHYMICUM
 Oder: Derrichtig führende Chymiste
 Helmstadt, 1741.,

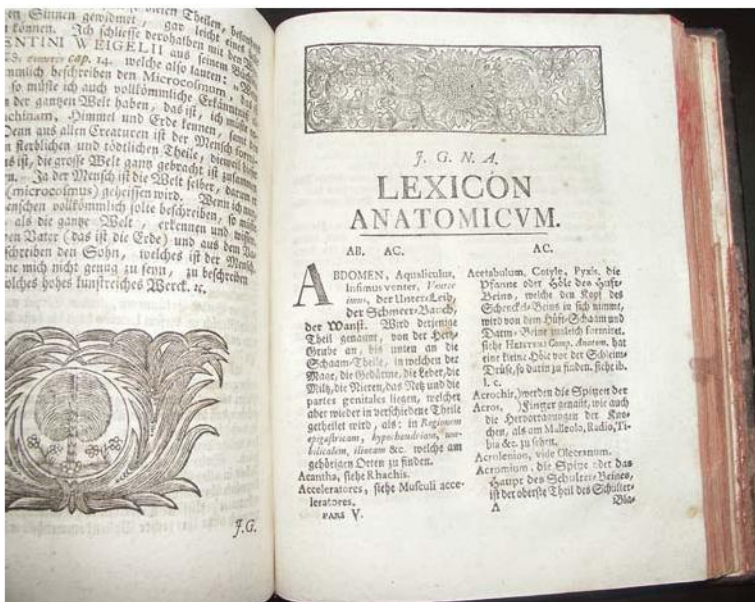
Slika unutrašnje stranice

Pars III. continet
 LEXICON THEORETICO MEDICUM
 Helmstadt, 1741.,

Slika unutrašnje stranice

Pars IV. continet
 LEXICON CHIRURGICUM
 Helmstadt, 1741.,

Slika unutrašnje stranice

Pars V.
LEXICON THEORETICO ANATOMICUM
Helmstadt, 1741.,

Autor je knjigu podijelio u pet područja te ukupno ima 1929 stranica.

Svako poglavlje ima uvod, sadržaj i registar stranica. Kako je farmaceutika vodeći sadržaj, zauzima i više od polovice knjige - 964 stranice.

Knjiga je od česte upotrebe oštećena, što se vidi i na naslovnim koricama, gdje je vidljivo rukom pisani tekst na latinskom jeziku - samostan Krapina.

Autor je napisao i PHELLANDROLOGIA -1739., ANFANGSGRÜNDE DER BOTANIK -1749., BESCHREIBUNG DER GESCHLECKTER DER PFLANZEN - 1762.

izvor - Biographisches Lexikon der hervorragenden Ärzte aller Zeiten und Völker, Zweite Auflage, Zweiter Band, Berlin -Wien, Urban und Schwarzenberg, 1930., str. 430.

LITERATURA

Cvekan P., 1980., Krapinski franjevci, Krapina

Filipec K., 2006., *Stotinu hrvatskih arheoloških nalazišta*, LZ MK, Zagreb

Izvori

Arhivska građa iz ostavštine p. Paškala Cvekana

Šematizam hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1992.

Hoško F. E. 2011., Slavonska franjevačka ishodišta, Zagreb

"Krapinskih osam stoljeća", grupa autora, Krapina. 1998.;

"Krapina: grad povijesti i kulture", grupa autora, Krapina 2004.